

СТАНОВИЩЕ

за присъждане на научно-образователна степен „доктор”
по професионално направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни
науки (Книгознание, библиотекознание и библиография)”

на **Мария Асенова Аврамова**

докторант към катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика”
на Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”
на тема: **“Лингвистична осигуреност на електронните библиотеки”**

с научен ръководител: доц. д-р Милена Миланова

от

доц. д-р Александра Дипчикова

Общо представяне на процедурата и докторанта

Настоящото становище е изготвено в изпълнение на заповед на ректора на Софийския университет „Св. св. Климент Охридски” за утвърждаване на научно жури за защитата на редовния докторант Мария Асенова Аврамова, с която съм определена за редовен член на журито. Докторантката е зачислена като докторант на катедрата „Библиотекознание, научна информация и културна политика” през м. октомври 2014 г. В съответствие със заповедта на ректора ми бяха предоставени следните материали, необходими за защитата: дисертационния труд, автореферат, автобиография и списък на свързаните с темата на дисертацията публикации на докторантката. Предоставените материали и приложените процедури отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. От автобиографията на докторантката личи, че преди да започне докторантура към катедрата „Библиотекознание, научна информация и културна политика”, тя е натрупала значителен практически опит като каталогизатор и активен участник в семантичната обработка на книгите в Центъра за национална библиография на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” и отдела „Комплектуване и обработка” на библиотеката на Техническия университет в София. Посочените в приложения списък кръгли маси, семинари, конференции и проекти, в които тя е вземала участие, както и публикациите от последните години, свидетелстват за целенасочен интерес към теоретични и практически проблеми на обработката на библиографската информация през целия ѝ трудов път. Изборът на тема на дисертационния труд е логическо последствие на този дълготраен интерес.

Актуалност на темата

Актуалността на изследвания в дисертационния труд проблем се определя от съчетаването на две направления в съвременното развитие на информационните и комуникационни технологии. От една страна през последните десетилетия сме свидетели на появата и все по-широкото разпространение на електронните библиотеки, а от друга този процес се развива паралелно с качествени промени в информационните и комуникационни технологии, организацията на знанието, информационната инфраструктура, семантичната мрежа, изкуствения интелект, компютърната лингвистика и др. Прилагането на новостите в интернет средата и съчетаването им с познатата технология на библиотечна организация е предизвикателство в процеса на

създаване и усъвършенстване на електронни библиотеки. Лингвистичното осигуряване или информационните езици за представяне на съдържанието и осъществяване на търсене в електронните библиотеки е значим проблем, чието изследване може да допринесе за полезни технологични и организационни практически решения.

Познаване на проблема

За доброто познаване на състоянието на изследвания проблем от докторантката говори значителният по обем списък на ползвана литература (304 заглавия, 235 от които чуждестранни публикации на руски и английски език), който предполага достатъчно добра теоретична основа и задълбоченост на проучването. Първите две и отчасти третата глава на дисертацията, които обхващат около две трети от обема на изследването, са посветени на запознаване със същността на електронните библиотеки, тяхното развитие на фона на съвременните науки на знанието и прилаганите в тях стандарти и технологии. Като се вземе предвид, че разработването на дисертация за докторска степен е процес, който има своите изследователски и образователни характеристики, може да се твърди, че докторантката е постигнала значителна степен на експертни знания, които могат да бъдат от значение и за бъдещата ѝ научноизследователска работа. Така е постигната една от основните цели на докторантурата, а именно подготовка на бъдеща качествена работа в съответната научна област. В контекста на целите на самия дисертационен труд правилното структуриране на синтезираните познания, получени след обстойно проучване на специализираната литература, става основание на анализа на резултатите от изследване на използването на информационни езици в българските електронни библиотеки.

Методика на изследването

От особено значение за резултатите е прилагането на системния подход при изследването на обекта на дисертацията – електронните библиотеки. Тяхната същност и развитие, както и характеристиката и особеностите на информационните езици и другите елементи на лингвистичното осигуряване са проучени с използване на теоретичен анализ и синтез, контент анализ, сравнителен анализ на литературни източници. Самите информационни езици са представени чрез дескриптивен метод на анализ. Математически и статистически методи на анализ са използвани за изследване на прилаганите в българските електронни библиотеки лингвистични средства.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертацията е оформена в 3 глави, увод и заключение и съдържа 274 страници, включително 13 таблици и 21 фигури, 8 илюстрации, 4 приложения в общ обем 34 страници и списък на използваната литература (монографии, научни публикации, документи, доклади и стандарти, електронни ресурси) в общ обем 304 заглавия (89 български публикации и 215 чуждестранни) в 23 страници. Не е приложен списък на използвани съкращения. Количествената характеристика, както и балансираното структуриране на текста са отражение на правилното определяне на целта, обекта, задачите и методите на осъществяване на изследването. След всяка глава са синтезирани изводи от нейното съдържание. Като приноси моменти в дисертационния труд може да се определят:

- задълбоченото изследване на теоретичните основи на електронната библиотека и възможностите за разкриване на съдържанието ѝ, което в специализираната литература на български език досега не е правено;
- провеждането на емпирично изследване на съществуващите в България електронни библиотеки и тяхната типологизация. Използваната в изследването методика представя една моментна снимка на актуалното състояние на този аспект на бързоразвиващия се процес на дигитализация в страната и може да бъде основа на бъдещи изследвания, които да регистрират особеностите на развитието в тази област;
- създаването на модел на лингвистично осигуряване на българска електронна библиотека с универсална тематика, който включва както използваните в съществуващите електронни библиотеки информационни езици, установени в процеса на изследването, така и възможностите за надграждане на лингвистичното осигуряване с прилагане на съвременни инструменти за въвеждане и извличане на информация в интернет средата (с. 184).

Като особено постижение на дисертационния труд може да се изтъкне подробното представяне на редица съвременни уеб технологии, тяхното систематизиране и сравнителната оценка на възможностите им за разкриване на съдържанието на обектите в електронните библиотеки. В тази връзка трябва да се отбележи, че изследваната материя предлага особени затруднения по отношение на терминологията на български език. Самият термин „лингвистично осигуряване” се използва в руската и българската специализирана литература и синтезира понятия, които на други езици се представят поотделно. Много от използваните термини на английски език са нови и като форма и като съдържание и нямат утвърдени български съответствия. С малки изключения докторантката се е справила с този проблем, макар да е била принудена на някои места да уточнява значението на определени термини, за да избегне двусмислие или объркване.

Забележки

1. При изясняването на елемента на лингвистичното осигуряване „език на библиографско описание” се установява известно смесване с термина „библиографски запис”. За целите на изследването се приема, че между различните типове метаданни ще се обърне специално внимание на „описателните метаданни”, за които се използва термина „библиографско описание” (с.148). Правилно са посочени стандартите и правилата в съответствие с които се съставя библиографското описание (ISBD, ISAD, RDA и т.н). Тези документи обаче не се отнасят до някои от метаданните, включени в приложената таблица – предмет, ключови думи (с. 147), които се включват в по-широкото понятие „библиографски запис”, характерно за форматите за обмен на машинночетими данни, които съдържат записи, а не описания. Това прави неподходяща употребата на термина „библиографско описание” за описателните метаданни и по-удачно би било да се използва „библиографски запис”. Още повече, че в схемата на модела за лингвистично осигуряване на българска електронна библиотека с универсална тематика (с. 184) като инструменти за управление на езика на библиографското описание са посочени форматите MARC и Dublin core, които са предназначени за обмен на библиографски записи.

2. При разработването на отделните глави се наблюдава зависимост на терминологията от използвания източник на информация. Това се отнася най-често до термини, които представляват определена трудност при превода. Така например при представянето на термина „информационен модел” (с. 22) е даден за пример модела „Същност-Връзка” (The Entity-Relationship Model). Този термин е използван и при представянето на Общия европейски формат за научноизследователска информация (CERIF) (с.48, 50). При характеристиката на концептуалния модел FRBR обаче терминът „entity” е предаден като „обект”. Този случай, както и някои други (разпределена информационна система/споделена информационна система, справочно-нормативни файлове/контролни файлове, концепт/понятие и др.) може да се обясни с отсъствието на критична маса публикации на български език и бързото развитие на терминологията на английски език, което води до известна терминологична неопределеност.

Заклучение

Дисертационният труд е посветен на актуален за съвременния етап на дигитализация проблем. Изследвани са теоретичните основи на електронната библиотека.

Представени са изчерпателно основните насоки в съвременното развитие на инструментите за разкриване на съдържанието на обектите на електронните библиотеки. Изследвани са съществуващите в България електронни библиотеки и е предложен е модел за лингвистично осигуряване на българска електронна библиотека с универсална тематика.

Като имам предвид изложеното до тук, **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Мария Асенова Аврамова по професионалното направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание и библиография)”**.

22.08.2018

Доц. д-р Александра Дипчикова